

§1 Українські землі у складі Російської імперії: адміністративно-територіальний устрій і національне та соціальне становище

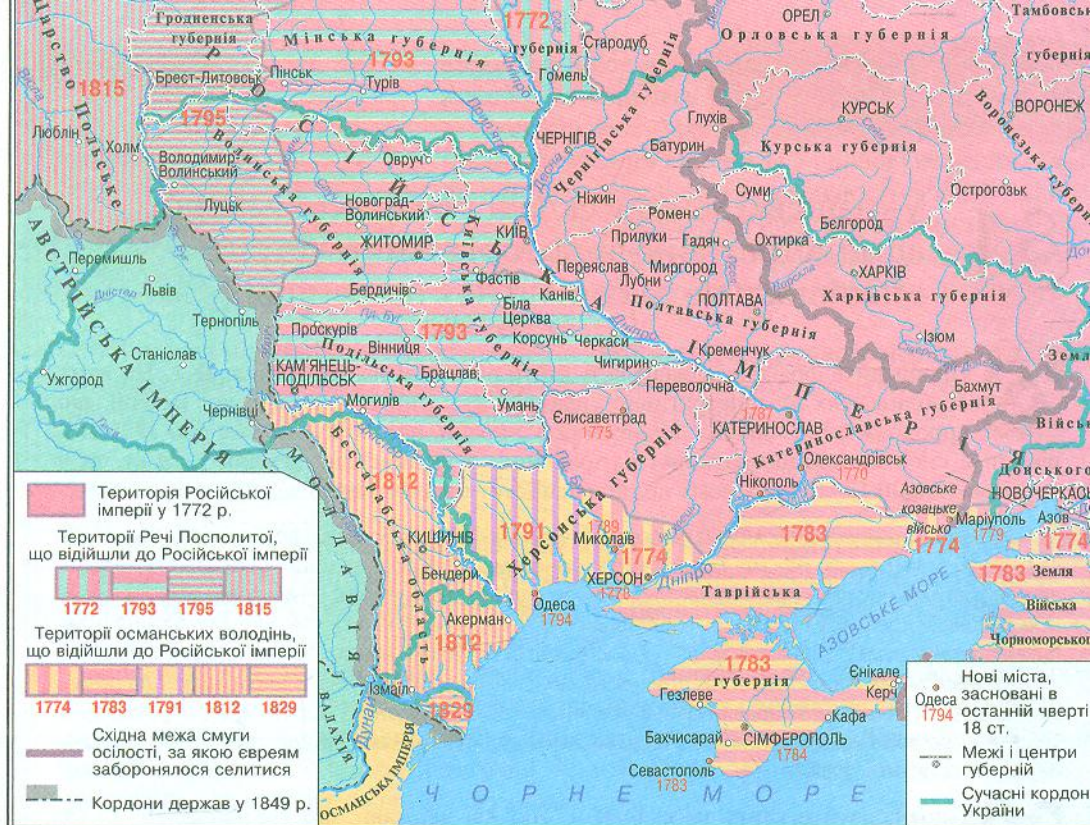
Прочитайте фрагмент джерела й дайте відповіді на запитання. **»** 1. На яких особливостях адміністративно-управлінської системи Російської імперії, що впродовж 19 ст. набула поширення в Україні, наголошує іноземець? **»** 2. Порівняйте систему адміністративного управління в українських землях у 19 ст. та в другій половині 17–18 ст. У чому полягає найістотніша відмінність?

Французький мандрівник маркіз Астольф де Кюстін 1844 р. в Брюсселі опублікував книгу «Росія 1839 року», у якій писав: «Росією править клас чиновників, які просто зі шкільної лави обіймають адміністративні посади, і править часто всупереч волі монарха. Кожен із цих панів стає дворянином, діставши хрестик у петельку, і, озброївшись цим чарівним значком, перетворюється на поміщика, одержує землю і кріпосні «душі». І новоспечені ці поміщики користуються своєю владою, як і личить вискочням. На словах вони прихильники всіляких нововведень, а насправді – деспоти з деспотів. Свої поміщицькі права вони використовують з нечуваною жорстокістю, що робить їх об'єктом проклять нещасних селян. Із надр своїх канцелярій ці невидимі деспоти, ці пігмей-тирани безкарно гноблять країну».

Проаналізуйте карту на с. 6. **»** 1. Які дві держави, що впродовж 16–18 ст. справляли великий вплив на життя українського етносу, припинили існувати наприкінці 18 ст.? **»** 2. Згадайте, які державні утворення існували на українських землях у 18 ст. Які укази царського уряду визначили їхню долю, коли це сталося? **»** 3. Які зміни в територіально-адміністративному устрої Лівобережної, Слобідської України та Запорозжя сталися в другій половині 18 ст.? **»** 4. Які українські землі перейшли під владу Росії внаслідок поділів Речі Посполитої? Коли це відбулося? **»** 5. Визначте, коли і за яких обставин турецькі володіння в Північному Причорномор'ї та Криму було приєднано до Росії. **»** 6. Які міста було засновано в другій половині 18 ст. на Півдні України?

ЗАУВАЖТЕ

Українські землі, що від кінця 18 ст. перебували у складі Російської імперії, в історичній літературі називають **Східною, Центральною** або **Наддніпрянською Україною**. Щоправда, останнє найменування історики вважають не дуже вдалим, надаючи перевагу назві **Велика Україна**.

Роздивіться карту. » 1. Які українські терени було приєднано до Росії внаслідок російсько-турецьких воєн 1768–1774, 1787–1791, 1806–1812 рр.? » 2. Які нові територіально-адміністративні одиниці з'явилися на українських землях у складі Російської імперії на початку 19 ст.? » 3. Які з них розташовувалися на землях колишньої Гетьманщини та Слобідської України, Правобережжя й Волині, а які – на теренах Південної України і Криму?

1. Яким був адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської імперії

Українські землі в першій половині 19 ст. входили до складу 9 губерній Російської імперії. Полтавська та Чернігівська губернії від 1802 р. до 1835 р. становили **Малоросійське генерал-губернаторство**. У 1836 р. до його складу ввійшла Харківська губернія, а центр губернаторства перенесли з Полтави до Харкова. Малоросійське генерал-губернаторство проіснувало до 1856 р.

Київська, Подільська і Волинська губернії від 1832 р. до 1914 р. належали до **Київського генерал-губернаторства**.